

АНОТАЦІЯ

Ходан М.А. Місцеві бюджети як драйвер розвитку економіки територіальних громад у воєнний час. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 Економіка - Карпатський національний університет імені Василя Стефаника Міністерства освіти і науки України, Івано-Франківськ, 2026.

Дисертаційна робота присвячена комплексному дослідженню фінансового забезпечення територіальних громад як базового елементу системи місцевого самоврядування в Україні в умовах поглиблення процесів децентралізації, структурних економічних трансформацій та повномасштабної війни. Особлива увага приділяється ролі територіальних громад у забезпеченні соціально-економічної стійкості регіонів, підтриманні належного рівня публічних послуг, формуванні локальної фінансової спроможності та адаптації до нових викликів воєнного часу.

Актуальність теми зумовлена суттєвим посиленням функціонального навантаження на територіальні громади в умовах воєнного стану, трансформацією їхніх повноважень і відповідальності у сфері забезпечення життєдіяльності населення, організації гуманітарної підтримки, відновлення критичної інфраструктури та підтримання соціальної стабільності. У сучасних умовах саме територіальні громади виступають ключовими суб'єктами реалізації державної політики на місцевому рівні, забезпечуючи безперервність надання адміністративних, соціальних та комунальних послуг, координацію внутрішньо переміщених осіб, а також формування передумов для післявоєнного відновлення територій.

Водночас сучасні кризові процеси актуалізують необхідність розроблення нових науково-методичних підходів до оцінювання фінансової спроможності, стійкості та адаптивності територіальних громад. Це

обумовлює потребу у вдосконаленні механізмів управління фінансовими ресурсами громад, підвищенні ефективності використання бюджетних коштів, зміцненні дохідної бази місцевого самоврядування та формуванні дієвих інструментів забезпечення фінансової безпеки територіальних громад в умовах високого рівня невизначеності та довготривалих воєнних ризиків.

У роботі розв'язано наукове завдання, що полягає у поглибленні теоретико-методичних засад аналізу місцевих бюджетів та формуванні цілісного підходу до оцінювання їх доходної спроможності, видаткової структури та бюджетної стійкості з урахуванням впливу макроекономічних, інституційних і воєнних чинників. Удосконалено теоретичний підхід до розуміння місцевого бюджету як багатовимірної економічної категорії, яка поєднує фіскальну, соціальну, інституційну та просторову складові й функціонує в умовах асиметрії фінансових можливостей територіальних громад та обмеженої бюджетної автономії.

У межах дослідження здійснено системний аналіз формування доходної частини місцевих бюджетів, що дозволило виявити домінуючу роль податкових надходжень, насамперед податку на доходи фізичних осіб, як базового джерела фінансової спроможності міст, а також зростаюче значення міжбюджетних трансфертів як інструменту фіскальної стабілізації в умовах кризових шоків. Обґрунтовано, що посилення трансфертної складової доходів одночасно виконує компенсаторну функцію та формує ризики послаблення фінансової самостійності місцевих бюджетів у довгостроковій перспективі.

Поглиблений аналіз видаткової частини місцевих бюджетів дозволив виявити трансформацію бюджетних пріоритетів під впливом соціально-економічних та воєнних викликів. Доведено, що в умовах зростання невизначеності та обмеженості ресурсів відбувається перехід від розвитку до виживання та адаптації, що проявляється у концентрації бюджетних ресурсів на фінансуванні соціального захисту, охорони здоров'я, житлово-комунального господарства та гуманітарних потреб. Аналіз бюджетної

забезпеченості в розрахунку на одного мешканця дозволив здійснити коректну міжміську порівняльну оцінку фінансових можливостей територіальних громад та виявити просторову диференціацію бюджетної спроможності.

Застосування економетричних методів дозволило кількісно оцінити вплив ключових економічних і фінансових чинників на доходи місцевих бюджетів та виявити особливості воєнного впливу на їх формування. Обґрунтовано, що повномасштабна війна не обов'язково проявляється у формі одномоментного падіння доходів місцевих бюджетів, а має переважно структурний характер, змінюючи механізм взаємодії між доходами бюджету та їх економічними детермінантами. Це свідчить про адаптаційний характер функціонування місцевих фінансів у воєнний період та здатність окремих територіальних громад зберігати фінансову стійкість за рахунок інституційних і фінансових механізмів.

Особливе місце у дослідженні посідає порівняльний аналіз місцевих бюджетів міст з різним воєнним статусом, що дозволило виявити асиметричність впливу війни на фінансову спроможність територіальних громад. Доведено існування різних моделей бюджетної поведінки в умовах воєнного стану: моделі бюджетної адаптації тилового міста, що поєднує збереження доходної бази з активним перерозподілом видатків, та моделі бюджетного виживання прифронтової громади, орієнтованої на забезпечення базових функцій життєзабезпечення та ліквідацію наслідків воєнних руйнувань.

Вагомою складовою роботи є обґрунтування ролі інституційних чинників у забезпеченні бюджетної стійкості, зокрема розвитку громадянського суспільства та використання партисипативних інструментів бюджетної політики. Показано, що залучення громадськості до бюджетного процесу, зокрема через механізми бюджету участі, може виступати додатковим ресурсом підвищення результативності використання бюджетних коштів, посилення довіри до органів місцевого самоврядування

та зміцнення фінансової стійкості територіальних громад, у тому числі в умовах воєнних і післявоєнних трансформацій.

Узагальнені результати дослідження формують цілісне бачення сучасних викликів функціонування територіальних громад в Україні в умовах децентралізації та воєнного стану, а також створюють теоретико-методичне підґрунтя для подальшого вдосконалення механізмів управління фінансовими ресурсами громад. Особлива увага приділяється підвищенню рівня фінансової спроможності територіальних громад, забезпеченню їхньої стійкості до кризових явищ, зміцненню інституційної спроможності органів місцевого самоврядування та формуванню ефективної системи прийняття управлінських рішень в умовах воєнного часу.

Отримані результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення державної та регіональної політики розвитку територіальних громад, адаптації фінансових механізмів місцевого самоврядування до сучасних викликів, а також формування стратегічних підходів до післявоєнного відновлення територій, підвищення якості публічних послуг і забезпечення сталого соціально-економічного розвитку громад.

Ключові слова: територіальні громади; фінансова спроможність; місцеві бюджети; бюджетна стійкість; фінансові ресурси; місцеве самоврядування; бюджетна децентралізація; міжбюджетні відносини; воєнні виклики; партисипативне бюджетування.

SUMMARY

Khodan M.A. The local budgets as a driver of economic development of territorial communities under wartime conditions. - Qualification scientific work on the rights of the manuscript.

The dissertation is submitted for the degree of Doctor of Philosophy in the field of knowledge 05 Social and Behavioral Sciences, specialty 051 Economics. - Vasyl Stefanyk Carpathian National University of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Ivano-Frankivsk, 2026.

The dissertation is devoted to a comprehensive study of the financial support of territorial communities as a fundamental element of the local self-government system in Ukraine under the conditions of deepening decentralization processes, structural economic transformations, and full-scale war. Particular attention is paid to the role of territorial communities in ensuring the socio-economic resilience of regions, maintaining an appropriate level of public services, strengthening local financial capacity, and adapting to the new challenges of wartime conditions.

The relevance of the research topic is determined by a significant increase in the functional burden on territorial communities under martial law, as well as the transformation of their powers and responsibilities in ensuring the livelihoods of the population, organizing humanitarian assistance, restoring critical infrastructure, and maintaining social stability. In the current context, territorial communities act as key actors in the implementation of state policy at the local level, ensuring the continuity of administrative, social, and communal services, coordinating support for internally displaced persons, and creating prerequisites for the post-war recovery of territories.

At the same time, modern crisis processes emphasize the need to develop new scientific and methodological approaches to assessing the financial capacity, resilience, and adaptability of territorial communities. This determines the necessity of improving mechanisms for managing community financial resources, increasing the efficiency of budgetary fund utilization, strengthening the revenue

base of local self-government, and developing effective instruments for ensuring the financial security of territorial communities under conditions of high uncertainty and prolonged wartime risks.

The research solves a scientific task aimed at deepening the theoretical and methodological foundations for analyzing local budgets and forming an integrated approach to assessing their revenue capacity, expenditure structure, and budgetary sustainability, taking into account the impact of macroeconomic, institutional, and military factors. The theoretical approach to understanding the local budget has been improved by interpreting it as a multidimensional economic category that combines fiscal, social, institutional, and spatial components and operates under conditions of asymmetry in the financial capacities of territorial communities and limited budgetary autonomy.

Within the framework of the study, a systematic analysis of the formation of local budget revenues was conducted, which made it possible to identify the dominant role of tax revenues - primarily the personal income tax - as the main source of financial capacity of cities, as well as the growing importance of intergovernmental transfers as an instrument of fiscal stabilization during crisis shocks. It is substantiated that the strengthening of the transfer component of revenues simultaneously performs a compensatory function and creates risks of weakening the financial independence of local budgets in the long term.

An in-depth analysis of local budget expenditures revealed a transformation of budgetary priorities under the influence of socio-economic and military challenges. It is proven that in conditions of increasing uncertainty and resource constraints, a shift from development-oriented policies toward survival and adaptation occurs, manifested in the concentration of budgetary resources on financing social protection, healthcare, housing and communal services, and humanitarian needs. The analysis of budgetary provision per capita enabled a correct intercity comparative assessment of the financial capacities of territorial communities and revealed spatial differentiation in budgetary capacity.

The application of econometric methods made it possible to quantitatively assess the impact of key economic and fiscal factors on local budget revenues and to identify the specific features of the military impact on their formation. It is substantiated that the full-scale war does not necessarily manifest itself in the form of an instantaneous decline in local budget revenues but has predominantly a structural character, changing the mechanism of interaction between budget revenues and their economic determinants. This indicates the adaptive nature of the functioning of local finances during the wartime period and the ability of certain territorial communities to maintain financial sustainability through institutional and fiscal mechanisms.

A special place in the study is occupied by a comparative analysis of local budgets of cities with different military statuses, which made it possible to identify the asymmetry of the war's impact on the financial capacity of territorial communities. The existence of different models of budgetary behavior under martial law is substantiated: a model of budgetary adaptation of a rear-area city, which combines the preservation of the revenue base with an active reallocation of expenditures, and a model of budgetary survival of a frontline community, focused on ensuring basic life-support functions and eliminating the consequences of military destruction.

An important component of the research is the substantiation of the role of institutional factors in ensuring budgetary sustainability, in particular the development of civil society and the use of participatory instruments of budgetary policy. It is shown that public involvement in the budgetary process, including through participatory budgeting mechanisms, can serve as an additional resource for increasing the efficiency of budget fund utilization, strengthening trust in local self-government bodies, and enhancing the financial sustainability of territorial communities, including under wartime and post-war transformations.

The generalized results of the research provide a holistic understanding of the current challenges facing territorial communities in Ukraine under the conditions of decentralization and martial law, while also creating a theoretical and

methodological foundation for further improvement of financial resource management mechanisms within communities. Particular emphasis is placed on strengthening the financial capacity of territorial communities, ensuring their resilience to crisis phenomena, enhancing the institutional capacity of local self-government bodies, and developing an effective system of managerial decision-making under wartime conditions.

The obtained research results may be used to improve state and regional policies aimed at the development of territorial communities, adapt financial mechanisms of local self-government to contemporary challenges, and formulate strategic approaches to post-war recovery, improvement of public service quality, and ensuring sustainable socio-economic development of communities.

Keywords: territorial communities; financial capacity; local budgets; budget sustainability; financial resources; local self-government; fiscal decentralization; intergovernmental fiscal relations; wartime challenges; participatory budgeting.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

**Статті, які індексуються у міжнародних наукометричних базах
даних категорії А**

1. Maksym Khodan and Ivan Burtnyak (2025). Local budgets in Ukraine during wartime: Challenges, adaptation strategies, and the role of participatory budgeting. *Public and Municipal Finance*, 14(4), 77-93.

DOI: 10.21511/pmf.14(4).2025.06

URL: <https://businessperspectives.org/index.php/journals/public-and-municipal-finance/issue-505/local-budgets-in-ukraine-during-wartime-challenges-adaptation-strategies-and-the-role-of-participatory-budgeting>

Статті у наукових фахових виданнях України категорії Б:

2. Ходан, М. (2026). Дохідна спроможність місцевих бюджетів як фактор розвитку територіальних громад в умовах війни. *Суспільство та національні інтереси*, 5(25), 3021–3031.

DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2026-5\(25\)-2189-2201](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2026-5(25)-2189-2201)

URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/sni/article/view/42960>

3. Ходан, М. (2026). Особливості фінансування розбудови територіальних громад в умовах війни. *«Національні інтереси України»: науково-практичний журнал*, 5(22), 2189–2201.

DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2026-5\(22\)-3021-3031](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2026-5(22)-3021-3031)

URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/niu/article/view/43670>

4. Ходан, М. (2026). Фінансові аспекти розвитку територіальних громад в умовах війни. *«Наукові інновації та передові технології» Державне управління, економіка, право, педагогіка, психологія: журнал*. 5(57), 5366–5376.

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2026-5\(57\)-5365-5376](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2026-5(57)-5365-5376)

URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/issue/view/463>

5. Буртняк, І., & Ходан, М. (2025). Місцеві бюджети у воєнний час: можливості співпраці держави та соціальних інститутів. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 348(6), 363-369.

DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-348-6-53>

URL: <https://heraldes.khmnu.edu.ua/index.php/heraldes/article/view/2418>

6. Буртняк І.В., Ходан М.А., “Виклики партисипативного бюджетування: комплексний огляд”,): *Наукові перспективи*, № 8(38) (2023), с.301-308.

DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-8\(38\)-301-308](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-8(38)-301-308)

URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/6055>

7. Буртняк І.В., Ходан М.А., “Партисипативне бюджетування в умовах війни: реальність та виклики”, *Наукові перспективи*. № 11(53) (2024) , с.511-519.

DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-11\(53\)-511-519](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-11(53)-511-519)

URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/17112>

8. Буртняк, І., & Ходан, М. (2025). Бюджетна стійкість та адаптація міських фінансів у період війни: аналіз Львова та Харкова. *Економіка та суспільство*, (79).

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-79-61>

URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6697>

Праці, які засвідчують апробацію результатів матеріалів дослідження

9. Буртняк І.В., Ходан М.А., Партисипативне бюджетування в умовах війни/ І. В. Буртняк. М.А. Ходан / *Матеріали X Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих економістів-кібернетиків «Моделювання економіки: проблеми, тенденції, досвід» (Львів). 24-25 листопада 2023 р. – С. 41-42.*

URL: https://econom.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/07/2023_Zbirnyk-OK.pdf

10. Буртняк І.В., Ходан М.А., Особливості економетричного моделювання місцевих бюджетів. / М.А. Ходан, І. В. Буртняк // *Матеріали XIV міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні проблеми моделювання соціально-економічних систем. 6-7 квітня 2023 р.» – Мультимедійне наук. електрон. вид. – Братислава – Харків, ВШЕМ – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2023.*

URL: <https://mpsesm.hneu.edu.ua/book/2025/index.html>

11. Буртняк І.В., Ходан М.А., Місцеві бюджети в умовах військового стану// *Моделювання економіки: проблеми, тенденції, досвід.*

Матеріали XII Всеукраїнської науково-практичної конференції. Форум молодих економістів-кібернетиків 22-23 листопада 2024

URL: https://econom.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/11/2024_Zbirnyk-OK_END.pdf

12. Буртняк І.В., Ходан М.А., Functioning of local budgets of Ukraine during the war: resilience, adaptation, and the role of public participation// *Моделювання економіки: проблеми, тенденції, досвід. Матеріали XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції Форум молодих економістів-кібернетиків. 21-22 листопада 2025*

URL: https://econom.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/12/2025_Zbirnyk-OK-NEW-1.pdf

13. Буртняк І. В., Ходан М. А Оцінка впливу повномасштабного вторгнення на соціальні видатки бюджету м. Львів. Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці. *Матеріали IX Міжнародної науково-методичної конференції. Чернівці, Чернівці, Україна. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2025. С. 168–169.*

URL: <https://archer.chnu.edu.ua/handle/123456789/12314?show=full>

14. Буртняк І. В., Ходан М. А. Економетричне моделювання та прогнозування місцевих бюджетів в умовах війни. Сучасні проблеми моделювання соціально-економічних систем. *Матеріали XVI міжнародної науково-практичної конференції. 22-23 квітня 2025 р.. ХНЕУ ім. С. Кузнеця : Мультимедійне наук. електрон. видання, 2025.*

URL: <https://mpsesm.hneu.edu.ua/book/2025/index.html>